

Meistä on moneksi!



Viime lokakuussa ilmassa oli suuren perhejuhlan tuntua. Historiantutkimuksen päivät kokosi Joensuuhun tuvan täydeltä väkeä – tutkijoita mutta myös arkistolaisia, opettajia ja historian ystäviä. Teemoja oli laidasta laitaan, tauoilla kehattiin kuulumisia ja ideointiin uusia hankkeita. Jotkut nuoret tutkijat olivat täpinöissään tavattuaan alansa veteraaneja, varttuneemmista monet myhäilivät nuorempien osaamista. Sekä somessa että kasvotusten tunnelmat olivat innostuneita: meitä on monta ja meistä on moneksi. Hehkutettavaa riitti opiskelijoille ja kollegoille pitkään tapahtuman jälkeenkin.

Tunnelman nostatus tuli tarpeeseen ja osoitti kotimaisen historioitsijayhteisön myönteisen voiman. Erityisen selväksi tuli, että epävarmoista ajoista huolimatta meillä on varttumassa lahjakaiden, monipuolisten ja ennakkoluulottomien tutkijoiden sukupolvi. 2010-luvun historiantohorit tuovat paljon uutta seuraavien vuosikymmenten historiakeskusteluihin, jos vain saavat siihen mahdollisuuden.

Tulevaisuuden toiveita kuitenkin varjostavat sekä yliopistojen talouskurjuus että yleinen kireä ja näköalaton ilmapiiri. Puhe yliopistojen yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta on pahimmillaan pelkistynyt lausunnoiksi, joissa tiede oikeuttaa itsensä vain tuottamalla liiketaloudellista hyötyä kansainvälisellä huippututkimuksella. Tämä keinotekoinen raja ohittaa yliopistojen merkityksen opetuksen, koulutuksen ja yhteiskunnallisen keskustelun vaalijoina.

Suuri osa yliopistotyöstä on kotimaisten asiantuntijoiden kouluttamista sekä alueellisen asiantuntemuksen kehittämistä. Historian oppaineet ovat onnistuneet sekä profiloitumaan paikallisesti että löytämään omaleimaiset, profiilinsa mukaiset kansainväliset yhteistyöverkotot. Ne tekevät myös monipuolista ja luovaa yhteistyötä koulujen, yritysten, julkishallinnon ja muistiorganisaatioiden kanssa. Tämä voi tarkoittaa salintäysiä yleisötapauksia, yhteistyötä kulttuuri- ja matkailutapahtumien kehittämisessä, tukea kunnallisen strategian laatimisessa – ja paljon muuta.

Tuntuu kuitenkin, että samaan aikaan kun tämä yhteistyö kehittyy, sen arvostus korkeakoulupoliitikassa vähenee. Kun olen siirtynyt innostavan opetustilaisuuden, tutkijatapaamisen tai yleisöluennon jälkeen hallintokokoukseen tai lukemaan yleisiä korkeakoulupoliittisia linjauksia, näiden kahden maailman kontrasti on ollut yksinkertaisesti tyrmäävä. Ensin mainituissa tilanteissa vallitsee usein innostus, uteliaisuus, aito tekemisen ja kohtaamisen tunnelma. Jälkimmäisissä taas tarjoillaan ulkokohtaisia, tyyliä ja lannistavia tulkintoja siiloutuneesta tiedemaailmasta, jonka jäsenet tarvitsevat milloin mitäkin konitohtorin troppia loikkiakseen huijulta toiselle.

Keskushallinnon näkökulmasta ruohonjuuritason aloitteita voi olla vaikea ymmärtää, mitata tai ohjailta. Paikallisissa yksiköissä ja ryhmissä tehdään kuitenkin se varsinainen tieteellinen

työ, jota ylätasoinen strategia ei voi sanelemalla tuottaa. Sanna Nokelainen on uunituoreessa väitöskirjassaan tarttunut tähän aiheeseen ja todennut sen, mitä moni historioitsija on käyttävakeskusteluissa pohtinut: Yhteiskunnallinen ohjailu kaventaa jatkuvasti yliopistojen autonomiaa. Monet asiantuntijat kokevat, että heille sanellaan toimintatapoja, jotka vievät työstä sen luovan voiman, lannistavat ja lähinnä haittaavat ydintehtäviä. Nokelainen suosittelee, että yliopiston kaltaisen luovan ja monimuotoisen yhteisön toimintaa tulisi suunnitella yhteisön sisällä, ei ylhäältäpäin sanellen.

Me rakennamme sitä tietopohjaa, yhteistyötä ja keskustelua, jota tiede parhaimmillaan on. Kun tieteen arvo kyseenalaistetaan, on sitä tärkeämpää, että me itse annamme arvon tieteelle yleisesti ja historian tutkimukselle erityisesti. On tärkeää, että olemme aloitteellisia korkeakoulupoliitikassa, ja vielä tärkeämpää on, että kehitämme omalle alallemme luontevia tieteellisiä työtapoja ja uusia avauksia sekä yliopistossa että muualla. Eräs kiinnostava esimerkki uusista avauksista on viime vuonna perustettu järjestö, Historioitsijat ilman rajoja, joka tarjoaa historian tutkijoiden asiantuntemusta konfliktien ratkaisemisessa. Aloite herätti kutkuttavan aavituksen siitä, että historiatieteellä ja historian tutkimuksella olisi varmasti monia muitakin, vielä tunnistamattomia tapoja lunastaa paikkansa.

Yksi historia-alan vahvuus on se, että historian tutkimus tulee usein aidosti lähelle niin kutsuttua suurta yleisöä. Kuten Suomen historiallisen seuran suositut yleisötilaisuudetkin osoittavat, historia ja menneisyys kiinnostavat ihmisiä. Suomeksi on juuri ilmestynyt historiateoksia, joilla on suoraa merkitystä tässä päivässä. Uusissa teoksissa on käsitelty muun muassa fasismin historiaa, työssäkäyvien naisten vuosisataista historiaa, lähisuhdeväkivallan pitkää historiaa ja sota-ajan kokemuksia. Kaikki tutkimus ei tietenkään käännä eikä sen tarvitse kääntyä ajankohtaisiksi ja yleistajuisiksi aiheiksi. On kuitenkin

hienoa, että historia-alan ihmisillä riittää rohkeutta esittää valppaita, asiallisia puheenvuoroja ajankohtaisista aiheista.

Kun puheenvuorot perustuvat monipuoliseen menneisyyden tuntemukseen, ne usein myös tasoittavat vastakkainasetteluja, avaavat uusia näkökulmia ja auttavat ymmärtämään sekä menneisyyttä että nykyisyyttä. Historioitsijat ovat varoittaneet siitä, millaisia historiallisia esikuvia nykyisillä katupartioilla on. Muuttoliikkeiden ja vähemmistöhistorian tutkijat ovat voineet suhteuttaa nykyisiä pakolaisvirtoja aiempaan. Kun suomalainen naisrauha on tempaistu poliittiseksi lyömäaseeksi, naishistorian asiantuntijat ovat muistuttaneet, että vaalittavista piirteistään huolimatta suomalaisen naisen historia ei ole särötön tarina ikaikaisesta tasa-arvosta ja koskemattomuudesta.

Sarkaa riittää ihan perusasioiden kertaamisessa, varsinkin aikana, jona koulujen historianopetusta vähennetään. Tästä muistuttavat uutiset siitä, että uusnatsit jakoivat vainojen uhrien muistopäivänä Porin oppilaitoksiin monisteita, joissa holokaustia väitettiin valheeksi. Aina löytyy niitä, jotka häikäilemättä esittävät menneisyyden omien tavoitteidensa mukaan, jos saavat tilaisuuden. Historioitsijan perustyökalu, lähdekritiikki, on todella ajankohtainen apu kaikenlaisen puolivillaisen ja häikäilemättömän muka-uutisoinnin seulomisessa. Monitieteisessä yhteistyössäkin historioitsijat voivat avata aineistojen tulkintaongelmia.

Tämän numeron artikkelit tarjoavat historiallista perspektiiviä parhaillaankin ajankohtaisiin propagandan, tiedottamisen ja mielipidevaikutuksen muotoihin. Artikkeleista käy myös ilmi, että propaganda- ja tiedotustyön mahdollisuuksilla on rajansa. Mikä tahansa väite ei mene läpi, yleisön ennako-oletuksia on vaikea muuttaa ja sensuuri voi kääntyä itseään vastaan.

Ammatillisesti ajattelemisen aihetta voi antaa se, että artikkeleissa vilahtelee myös tieteen tekijöitä, jotka osallistuivat oman aikansa mielikuvien rakentamiseen. Toiminnassaan he joutuivat

vat myös miettimään toimintansa mahdollisuuksia, merkitystä ja etiikkaa. Erityisesti esiin nousee diplomaatiksi siirtynyt assyriologi Harri Holma. Mukana on myös sota-ajan toiminnassa tärkeää osaa näytellyt, poliittisen historian professoriksi noussut ”hitonmoinen junttamies” L. A. Puntila. Molemmat olivat myös aikoinaan *Historiallisen Aikakauskirjan* toimituksen jäseniä – yksi esimerkki heidän monista tavoistaan olla mukana tieteen ja yhteiskunnan verkostoissa.

Yhteiskunnan tämänhetkinen ilmapiiri tuntuu hajottavan ihmisiä eripuraisiin leireihin, joten on sitäkin arvokkaampaa, että historiatieteen johtava kotimainen julkaisu tuo yhteen sekä historian tutkijat että muut historian ystävät. *Historiallisen Aikakauskirjan* uutena päätoimittajana tahdon, että lehdessä on tilaa ideoille ja puheenvuoroille, jotka yhdistävät ja innostavat historia-alan ihmisiä.

Tieteellisessä lehdessä painavin keskustelu käydään tietenkin hyvissä tutkimusartikkeleissa, ja ne ovat *Historiallisen Aikakauskirjan* ydin. Lyhyemmissä puheenvuoroissa voidaan napakasti kiinnittää huomio tiettyyn ongelmaan, ideaan tai havaintoon. Näiden juttutyyppejen kautta seuraamme numerosta toiseen tiettyjä ajankohtaisia aiheita. Tästä numerosta alkaa historian kirjoittamiseen ja julkaisemiseen keskittyvien puheenvuorojen sarja. Tulevissa numeroissa käsitellään samaan tapaan ainakin digitaalisen historian näkymiä sekä historiallisen tiedon ja asiantuntemuksen merkitystä. Julkaisemme tietysti muistakin aiheista katsauksia ja kolumneja.

Päätoimittajan lisäksi tämän numeron myötä vaihtuu koko toimitus. Marko Lamberg on ollut esikuvallinen ja hienolla tavalla tinkimätön päätoimittaja, ja kiitän häntä sekä toimitusyhteistyöstä että siitä pohjatuksesta, jonka ansiosta lehti siirtyi käsiini niin juohevasti ja suotuisasti kuin voi toivoa. Muihin tehtäviin keskittyvät Juhana Aunesluoma, Seija Jalagin ja Marko Tikka ovat päätoimittajan kanssa rakentaneet innostavaa ilmapiiriä, jonka perintö varmasti kantaa uuteenkin toimitukseen.

Uuteen toimitukseen kuuluvat monille jo tutut historian tutkijat Johanna Ilmakunnas, Ville Kivimäki, Simo Mikkonen ja Johanna Rainio-Niemi. Toimitussihteerinä jatkaa Heidi Kurvinen ja taloudenhoitajana Raimo Parikka. Kaikilla on monipuolista kokemusta tieteestä ja toimitustyöstä, ja yhteenlaskettu asiantuntemus kattaa monia aikakausia, teemoja ja maantieteellisiä alueita. Luotan siihen, että kokoonpano palvelee hyvin sekä kirjoittajiamme että lukijoitamme.

Toimituksen jäsenet käyvät vuoden mittaan esittäytymässä sekä yliopistoilla että mahdollisuuksien mukaan muuallakin, joten nyt on hyvä aika kertoa kehittämistoiveista ja -ideoista, joko kasvokkain tai vaikka sähköpostilla. Lähivuosina *Historiallisen Aikakauskirjan* ulkoasuun, sähköiseen versioon ja sisältöön on luvassa jonkin verran uudistuksia. Muutoksia ei tehdä pelkästä muuttamisen ilosta, vaan selvitämme luontevia tapoja kehittää lehteä. Osa muutoksista on lähinnä teknisiä, otamme esimerkiksi asteittain käyttöön *Open Journal Systems* -julkaisualustan, jonka kautta artikkeliehdotukset ja -lausunnot jatkossa kulkevat. Sosiaalisen median ystävien kannattaa ilman muuta seurata lehden Facebook- ja Twitter-tilejä, jossa kerrotaan uusimmat sähköisetkin kuulumiset. *Historiallinen Aikakauskirja* ilmestyy silti yhä paperilehtenä.

Palatakseni Historiantutkimuksen päivien tunnelmiin: meitä on monta ja meistä on moneksi, ja *Historiallinen Aikakauskirja* voi olla väylä monenlaisille keskusteluille ja kohtaamisille. Helsingin kirjamesuilla mieleeni jäi muuan kävijä, joka huomasi aikakauskirjan esittelypöydän ja kommentoi ilahtuneen tuttavallisesti: ”Kas, uusi HAikki!”

Toivotan monia ilahduttavia kohtaamisia tämän ja tulevien uusien ”HAikkien” parissa!

ANU LAHTINEN
päätoimittaja 1.1.2016 alkaen
anu.lahtinen@utu.fi
anu.z.lahtinen@helsinki.fi